

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական,

55^{րդ} ՏԱՐԻ, Է. ՇՐՋԱՆ

թիվ 5

25 ՄԱՐՏ 1906

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրական վեճերը	ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Կառավարման մեղքեր (Քերթում Գալստիանի—Գրաքար բարձր.)	ՏԻԳՐԱՆ ԵԼՔԵՆՃԵԱՆ
Կոնֆուցիուսի շուրջը	Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
Կոնֆուցիուսի շուրջը	ԳՐ. ՄԱԼԽԱՍ
Իսլամական գրագեղանք	ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԵՆ
Բժշկական փրկիչ	ՏՈՔՔ. Տ. ԱԼԼԱԶՎԵՐՏԻ ՈՐԴԻ
Արտյոնի երգը (Արձակ բանաստեղծություն)	ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՓՐԱՆՍՄԱՅԷՆ ԳԷՊԻ ՊՐԱԶԻԼԻԱ

(ՏՈՔՔ. ԼԵՈՒՆ ԲԱԼԼԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԵՐԸ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍԻՍ Շաբաթաբեր թերթի ծախսերի բաժանորդագրեն է Կ. Պոլսոյ համար հառաւ զր. եւ գաւառներուն համար յիսուն զր., կանխիկ վճարելի: Արտասահման՝ 12 Գրանգ կամ 5 ռուպլի: Թղթաստացիներ ծախսը խմբագրութեան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուի: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մէկին: ՄԱՍԻՍ նրապարակ կ'ելլէ ամեն շաբաթ առտու:

Ձի հրատարակուած ձեռագիրները եւ չեն դարձուի:

ՄԱՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամասշտի պայմաններով:

Ձեռն-ԲԷ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ԲԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅԻ

Հասցէ

درعليه ده غلطه ده (ماسيس) غرضه سى اداره سى

ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՍԻ

Կ. Պոլիս, Հալաքիա

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

Ծաղկաբուսական թիվ

Թէլը, որ այսօր գրեթէ բոլոր ժողովրդաց գլխավոր ըմպելին դարձած է, մինչքան բաղամթիւ տեսակներ ունի որ, արդարեւ գործածողներուն համար բաւական դժուար է լաւ ընտրութիւն մը ընել: Այդ տեսակներէն սմանք Նշանաւոր են իբր տխրագիտած եւ քաղցրաբոյր, սմանք ալ թէեւ նոյնքան տխրոյթիւ համ ու հոտ չունին, գերազանց են սակայն իբր կաշուերիչ եւ զօրացուցիչ. վերջապէս իւրաքանչիւր թէյ իր ուրոյն յապակութիւններն ունի օրոնք զինքը կը զանազանեն ուրիշ տեսակներէ:

Սակայն կալ թէյ մը, որ այդ յապակութեանց ամէնէն կարեւորները կը միացնէ իր վրայ, այսինքն՝ գոյն, համ, հոտ եւ մանուկող. կաշուերիչ եւ զօրացուցիչ տնդագական ազդեցութիւն մը, եւ այդ թէյն է ճաքոցի թիլը, որ այդ յապակութեանց շնորհիւ կը յարմարի ամէն տարիքի ու կազմութեան, ամէն կլիմայի եւ եղանակի եւ ամէն ճաշակի:

Յալբուրեան եւ Իսազուլեան թիլի մեծ վաճառատունը, իր բաղամթիւ յաճախորդաց ծառայութիւն մը մասնացանկու համար, այս անգամ մեծաքանակ ներածած է ճարձակեան զուտ թէյ մասնաւոր եւ զեղեցիկ աւափերով ու կը հրաւիրէ օգտուել այս առիթէն բոլոր անոնք, որ կը փոփոքին ունենալ թէյ մը

Համով, հոտով, առողջապահիկ եւ կազդուրիչ:

Սոյն վաճառատան մէջ կան նաեւ հնդկական, չինական, Սելլան եւ Ճաւայի ամենալաւ տեսակ թէյեր:

Ուսադուրիւն մարգալի

ՏՈՔԹ. Բ. ԷՄԻՐՁԷ

Հանրածանօթ մանուկաբուժ եւ կնիւսաբան (gynécologue), Տօքթօր Էմիրզէ օր 15 տարուան գործունէութեամբը մեծ համբաւ ստացած է, կը ծանուցանէ յարգալ յաճախողներուն թէ բնակարանը փոխադրած է Պէքեար փողոց թիւ 18, Բաց ի վերայիշեալ իւր մասնագիտութենէ կը բաժնէ նաեւ նորագոյն մէթոտներով ջղային եւ հագեկան ու երեւակայական ամէն տեսակ հիւանդութիւնները, ինչպէս նէվրոսթէնի եւ tic անաւանաւած աչքի երեսի եւ ուտեբու ազեղ եւ ակամայ արժանիները եւ դաշտանի դադարումէ յառջ եկած ջղային խռովումները եւ Երիտասարդական մօլիքները, ինչպէս նաեւ գինեմօլիքը, մօրիֆնամօլիքը եւ այլն:

Կիրակիներէն դառ ամէն օր կէսօրէն սկսեալ մինչեւ երեք ժամ հիւանդ կընդունի, եւ ուրբաթ օրերը ձրիաբար կը դարմանէ վկայեալ աղքատները: 5—10

ԴԵՐՁԱԿ

Վ. ԻՉԷՆ ԱԼԱՃԱՍԱՆ

Ղալաթիա, Հաւաճնը փողոց. թիւ 13

Լաւ տեսակ կեֆայոտներով ու ձեւաւոր հագուստ պատրաստել առ յազդեցող, օրոնք միանգամայն ուժանութիւն կը փնտռեն եւ վճարման գիւրիին պայմաններ, կըրնան գիմել այս նոր բացուած խանութը, եւ մեծապէս գոհ պիտի մնան:

ՏԵՆ ԵՐԱՆՈՒԹԻՊԻՆԸ

զուսկներուն աչաց պայծառութիւնով կը կայանայ. երբ անոնց ուրբ կը գունաթի, մոտոմուռնքի և նեղութեան պատճառ կը ըլլայ: Եթէ այսպէս տկարացած տղա մը

SCOTT'S EMULSION

տրուի առողջութիւնը շուտ մը կը վերադառնայ և մոտոմուռնքը կը դադարի: Վասնզի Ըսգոթի Բաղադրութիւնն հիւանդութեանց դէմ կը դնէ, և զտղայքը զօրաւոր մեծնալու կ'օգտէ և անոնց աչքերը փայլուն և զուարթ կը պահէ. միշտ

ԸՍԳՕԹԻ ԲԵՂԵԴՐՈՒԹԻՈՒՆ

պահելու է. Ասիկայ զԶեզ և Զեր զուսկները գիշեր ու ցորեկ ցաւերէ և յուսահատութիւններէ կը փրկէ: Ուշագոր պէտք է ըլլալ որ շիշը վրան այս նշանով վարդապոյն փաթեթի մը մէջ է—եթէ կ'առնէք

ԸՍԳՕԹԻ ԲԵՂԵԴՐՈՒԹԻՈՒՆ

փոշկութիւնն առած կ'ըլլաք:

Հիշերու վրայ անոր ուշագորութիւնն ընկ պէտք է:

22

Բարեբաղդութեան և բեղալիքութեան ինչ ծախս:

PHOENIX ASSURANCE L Co.

“Փ Ի Ն Ի Ք Ս”

ՀԻՄՆԵԱՆ Ի ԼՈՆՏՈՆ 1782 ԻՆ

ՆԸ ՓՈՐՏԻ Ի ՓՈԼԻՍ 1869ԻՆ Ի ՎԵՐ

ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլուխ եւ պահեստի դրամ

Անգլ. ոսկի 4,218,000

ՅԻՆԻՔՍ ասիկ հրդեհի դէմ Ապահովագրական Ընկերութիւն մըն է, ծանօթ իր պատուաւորութեամբ եւ փութուց մէջ իր անմիջական վճարումներով:

ՅԻՆԻՔՍ կ'ապահովագրէ հրդեհի եւ կայծակի դէմ ամէն տեսակ անշարժ եւ շարժուն առարկանք, յոյժ նպատակաւ ապահովանքով:

Ընկերութեան նշանաբանն եղած է.

ՈՒՂՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ Եւ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՎՆԱՍՈՒՑ. Յա՛րգ վճարած է առաւել քան 27,000,000 անգլ. ֆլին:

Ընդհ. դարձակալ Պոլսոյ եւ գաւառաց: Գ. ՎԱՐԴԱՆՆԱՆ Վերալիս խան, Պանֆ Օբումանի մօտ Ղալաթիա:

Փոխ դարձակալ ի Պոլսոյ

ՌՈՒՐ. ԱՐԻԿԵԱՆ ՃԻՎԱՆ ԹԵՔԵԱՆ Էմիւր պիլ խան

Ֆեսլիւան խան

5-10

Զանիլ բիզնէս

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Գ. ԳԱՐՐԻԷԼԵԱՆ

ԸՆԴՐԱ, ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 300

Կալաթա-Մերայի Լիւսին դէմ

Դե. Նե. Նե. օրերը առաւօտեան կ'անու-

խեն մինչեւ իրիկուան ժ. 11 1/2

Բե. Դե. Ուր. օրերը ճեմ մինչեւ 11 1/2

Կիրակի օրերը ժամադրութեամբ 5-10

ԱՄԱՆԻ

55^{րդ} ՏԱՐԻ, Է. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 5

25 ՄԱՐՏ 1906

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՋԵՐԸ

Գրական վեճերը որոնք ընդհանրապես ծնունդ կ'առնեն Բննադատականների ու Գրախոսականների, լրագրութեան լաւագոյն բաժիններէն մէկը կը կազմեն՝ թէ՛ շահեկանութեան և թէ՛ օգտակարութեան տեսակէտով։ Այս կրկնակ հանգամանքներով օժտուած ըլլալու համար սակայն, — հարկ կ'ա՛յ չեղտելու, — բանավէճ մը կամ գրամարտ մը հնար եղածին չափ զերծ ըլլալու է քննադատողին ու քննադատուողին անձնականութիւնը չօշափող ակնարկութիւններէ, քաջքըլուքներէ, զորս որչափ ալ սրամտութեամբ ու փափկութեամբ սպրդեցնել ուզեն, տողընդմէջ, մէկ կամ միւս կողմը կամ երկուքը մէկանց, միշտ քննադատութեան ոգին է որ կը փնտսուի, կը խաթարուի, անզգալաբար մէկդի ձգուելով գործը, — հեղինակութիւն կամ թարգմանութիւն — և զայն կատարողին անհատականութիւնը դառնալով խճճանքի առարակայ։

Դժբաղդաբար, այս վերջին երեւոյթն է յաճախադէպը մեր լրագրութեան մէջ, ուր վարժուած ենք հանդիսատես ըլլալու լրջօրէն սկսուած վեճի մը — գրական, լեզուական, մատենագրական որ և է նիւթի վրայ, գիրքի մը, ուսումնասիրութեան մը, թարգմանութեան մը վրայ, — որ շատ չանցած կը չեղի իր ուղղութենէն, կը ձախողի և անձնական յարձակումներու շարք մը կը դառնայ՝ երկարապատում յօդուածներով։ Այս չէ՞ նաև ճակատագիրը բո՛ւն իսկ լրագրական վեճերուն, խմբագրէ առ խմբագիր, յօդուածագրէ առ յօդուածագիր, երբ խնդիրը մինչև իսկ կրօնային կամ բարեգործական հաստատութեան մը, վարժարանի մը, մատակարար

մարմնի մը թեր ու դէմ կարծիք մը յայտնելու վրայ կը կայանայ։

«Կոնքուռներու շըւրջը» վերաբացուած գրական վեճը, Ռ. Յ. Պէրպէրեան էֆ. ի և Գր. Մալխաս էֆ. ի միջեւ, հնար եղածին չափ զերծ կը մնայ այս թերութենէն, ինչպէս կըսպասուէր արդէն վաղեմի ուսուցչապետէն ու երիտասարդ թարգմանիչէն, և քննադատութեան ու պատասխանի սահմաններուն մէջ կը սաւառնի։ Ասով, աւելի՛ հետաքրքրաշարժ ու աւելի՛ հմտալից կը դառնալ։ Կը մաղթենք որ այնպէս շարունակուէր, եթէ երբեք պիտի շարունակուի։

Եւ որովհետեւ Մասիս եղաւ սկզբնապատճառ այս բանավէճին՝ որ իր կարեւորութիւնը ունի գրական դասակարգին համար մասնաւորապէս, մեր ներկայ թիւին մէջ լայն տեղ մը կուտանք անոր, արտասուելով Պէրպէրեան էֆ. ի յօդուածը Մանգումէն ու հիւրընկալելով Մալխաս էֆ. ի պատասխանը զոր ուղղած է խմբագրութեանս։ Այս չեղո՞ք ընթացքով, կը կարծենք գոհացում տուած ըլլալ երկու կողմին միանգամայն, և հետաքրքրուողներուն աչքին առջև պարզել երկու ներհակ տեսութիւնները՝ յաջորդական էջերու մէջ։

Ոչ նուազ շահեկանութեամբ լեցուն գրական էջ մը պիտի կազմէր՝ Կոնքուռ եղբայրներուն վրայ ուսումնասիրութիւն մը, — այս վիճաբանութենէն բոլորովին անջատ կերպով, — որուն պէտքը քանիցս չեղտուեցաւ վերջերս և զոր հաճութեամբ պիտի հրատարակէինք Մասիսի մէջ, եթէ ուղէր գրի առնել զայն՝ «Դեռահաս Միջակորեաբը»ին թարգմանիչը։

ԽՄԲԱԳՐ. «ՄԱՍԻՍ»Ի

ՏՐԲ Ի ԳԵՐԱՅ ԲԱԺԱԿՐ
ՈՐ ԷՐ ԿԱԶՄԵԱԼ Ի ԿԱՌԱՓՆԷ ՄԵՌԵԼՈՅ

Մի՛ սոսկասցիս, ի հողւոյ զիս կարծեալ թափուր .
Մի և եթ այն կառափն եմ ես, աղէ նայեա՛ց ,
Յորմէ արտաքս ոչ սըլանան խորհուրդք տըխուր .
Ա՛յս լոկ խըտիր որոշէ զիս ի կենդանեաց :

Երբեմն և ե՛ս կեցի, արբի ըզհեշտալիս .
Թող արդ երկիր զիմոյ մարմնոյս կալցի նըլխար ,
Լի՛ց զիս զինւով, ա՛րբ դու յինէն. այդ զի՛ առ իս ,
Քան զքո չըրթունս՝ չըրթունք որդանց են ե՛ւս ինձ չար :

Լաւ ես է ինձ տանել զփայլուն ողկուզաց հոյզ ,
Քան պարարել զորս ի ներքոյ հողոյս խլըրտան .
Լաւ է ունել զըմպելի դիցն ի մէջ գըլխոյս ,
Լեալ քեզ բաժակ՝ քան թէ ճաշակ զաղիր որդան :

Այս գլուխ յորում շողաց երբեմն հանճար ըզգօն ,
Հա՛պա լիցի արդ եռանդման ալլոց նըպաստ .
Աւա՛ղ, քանդի խելք և ուղիղ ոչ ես յիս գոն ,
Զի՛նչ քան զգինի ազնիւ դիցի ընդ նոցա աստ :

Արբ ըզմայլեա՛ց մինչդեռ ժամ է, զի իբրեւ զիս
Քոյովքդ հանդերձ ի հող մահու իջցես ընդ փոյթ .
Եւ դու երբեմն յերկրէ ծոցոյ ի վեր բարձցիս ,
Խրախճանակից մարդոյ լինել և յետ մահուդ :

Եւ առ ի՛մ ոչ. զի գլուխ մարդոյ առ կենդանեօք
Ա՛յնչափ դառինս երկնէ յաստիս սուղ կենցաղոյս ,
Զի երջանիկ գրեացի, յորժամ զերծունցէ ոք
Զայն ի փրտոյ, յազնըւագոյն պաշտել պիտոյս :

ՊԱՅՐԸՆ

Թարգմ. յանգլիականէ
ՏԻԳՐԱՆ ԵԼԲԷՆՃԵԱՆ

ԿՈՆԳՈՒՌԱՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋԸ

«ԴԵՆՈՒԱԼԱՍ ՄԻՋԱԿՈՐԵԱՐԸ»

ՄԵԾԱՐԳՈՅ ԳՐ. ՄԱԼԽԱՍԻՆ

Կ'ստիպէք զիս որ անպատճառ հրապարակ դամ ու խառնուիմ ձեր վէճերուն։ Փափկութեան երեւութի մը տակ, չէք ալ խնայեր մեր տարիքին ու արժանապատուութեան, ու ձեր յաւակնութիւնները կը գոռաք Արեւելին ու Մասիսին մէջ։ Կը կարծէք երկնատուր շնորհ մ'ունենալ Կոնգուները հասկնալու մասին, վասն զի Բնապաշտ դըպրոցին կը վերաբերիք եղբր դուք ալ... անշուշտ իբրեւ ընթերցող։ Կ'երեւի թէ այդ դպրոցին հետ դուք ալ զգուանք կ'զգաք վիպականներէն, Լամարդինէն, Ալֆրէտ տը Վինեիէն, Ալֆրէտ տը Միւսէէն, Վիկտոր Հիւկոյէն, և այլն։ Բան մը չեմ ըսեր, ձեր ճաշակը կը հուշակէք, կը ցաւիմ միայն։ Սակայն չգիտեմ թէ Կոնգուները որակելու կը բաւէ՞ միայն ըսել թէ անոնք բնապաշտներ էին, անոնք որով կը կոչուին նաեւ, ի մէջ այլոց, Պալաք և Զօլա, և սակայն ո՞րչափ տարբերութիւն ասոնց ու Կոնգուներուն մէջ այն խղճամիտ արուեստագէտ ու նրբաշխատ ճիգին տեսակէտով՝ որով նկարչագէտ-գրագէտ եղբայրները կ'արուեստակերտէին իրենց ոճը ու զայն գոյներու ճշգրտահան պատկեր մը, զգայութեանց խտացում մը ու ձայներու համերգութիւն մ'ընելու տանջող ու դժուարահաճ փոյթն ունէին, բառերուն հնչականութեան ու ներդաշնակութեան ու խօսքին ոսկերչական ընդելուզման մտահոգութիւնը Ֆլօպէռէն ալ աւելի հեռուն տանելով։ Ու այդ «բնապաշտ» բառը ինչ պարզամիտ բառ է զոր ի գործ կ'ածէք ինքնայատուկ հանգամանքներով իրարմէ ա՛յնքան տարբեր գրողներու համար։ Ֆլօպէռն ու Կոնգուները կը բնորոշուին լոկ «բնապաշտ» բառով։ Անոնք միայն բնապաշտներ են, Ֆլօպէռ, Հիւկոյի ա՛յնքան սիրահար ու պաշտող, նաեւ վիպական մը չէ՞ կամ երկու դպրոցները չի՞ միացներ իր անձին վրայ ու

գործոցը մէջ. ու Կոնգուները բանաստեղծներ չեն յաճախ իրենց այս ու այն էջերուն մէջ, այսինքն վիպականներ, ընարերգականներ, այնպէս որ էտմոն իրենց Օրագրին մէկ հատորին մէջ բերուած է գրելու. — «Դադափարը կ'ունենամ իմ Յիշագրութեանցս մէկ հատորը հրատարակելու Արձակագրի մը Բանաստեղծութիւնը խորագրին տակ»։ Դուք որ զձեզ ա՛յնքան հասկացող ցոյց կուտաք Կոնգուներու ոճին ու արուեստին, ու ենթադրել կ'ուզէք տալ թէ խորապէս ուսումնասիրած էք զանոնք, է՛ր չէք բարեհաճիր գոհացուցիչ մանրամասնուած ուսումնասիրութիւն մը տալ մեզ անոնց մասին, ինչ որ շատ յարմար և ի դէպ պիտի ըլլար ձեր թարգմանութեան սկիզբը, զոր իբրեւ անոնց հանճարին մէկ նմոյշը ուղած էք հրապարակ հանել։ Ինչ մը միամիտ կը գտնեմ նաեւ ձեր այն կարծիքը թէ ո՛վ որ Ֆրանսացի բնապաշտ դպրոցին սիրող ու հետեւող չէ՞ չէ՞ կարող հասկնալ նաեւ անոնց լեզուն, անոնց Ֆրանսերէնը։ Ֆրանսայի զանազան գրական դըպրոցները միեւնոյն Ֆրանսերէն լեզուն կը խօսին ու կը գրեն, և պարտաւոր են յարգել անոր հիմնական անբռնաբարելի կանոնները, ու նոյն է ընդհանուր կերպով անոնց բառաբանը, այս մասին անոնց տարբերութիւնը կայանալով աւելի կամ նուազ քանակով մը գործածութեան մէջ նախասիրուած հին կամ նորաձայն, դասական կամ ռամկ, գրական կամ արուեստական կամ տեղական բառերու։ Բայց այս արգելք մը չէ որ հիմնապէս Ֆրանսերէն գիտցող մը կարենայ հասկնալ ո՛ր և է գրական դպրոցի վերաբերող հեղինակ մը։ Եթէ այդպէս չըլլայ, նոյն ինքն Ֆրանսացին ինչպէս պիտի կրնար հասկնալ այլ իւր այլ գրական վարդապետութեանց վերաբերող մատենագիրները, ու հարկ կ'ըլլար որ ամէն դպրոց նախ զինքն հասկցող հասարակութիւն մը պատրաստէր ու ընթերցողներու սահմանափակ թուի մը ուղղութիւն, ո՛չ թէ բոլոր Ֆրանսայի, բոլոր Ֆրանսագէտներուն։ Եթէ ո՛ր և իցէ մարդու համար կարենայ խնդիր ըլլալ այս կամ այն հեղինակի լեզուն հասկնալու կարողութեան մասին, սակայն պէտք

չէ որ խնդիր ըլլայ այդ ասնպիսի մէկու մը համար որ օտար լեզուով գործ մը իր բնիկ լեզուին վերածող կը ներկայանայ, վասն զի կանխաւ ոչինչ ստիպած է զինք այդ վերածումն ընելու, եթէ ինքզինք կարող չէր զգար իր հեղինակը լիովին հասկնալու, ինչպէս նաև լիովին տէր ըլլալու իր բնիկ լեզուին՝ որոյ կազապարին մէջ ձուլելու ելած է օտար մատենագրի մը գաղափարներն ու ոճը։ Հիմայ որ դժբախտաբար խնդիր կ'ըլլայ ձեր ձեռնհասութիւնն այդ մասին ու հրապարակի վրայ կը դատաւիտուի ձեր կոնգուռներու մէկ գործին («Դեռատի Միջակորեարը») հայերէն թարգմանութիւնն, ու տարակուսի տակ կը դրուին անոր կատարեալ ճշգրտութիւնն ու հարազատութիւնը, ինչ կ'արժէ, խնդրեմ, ասոր ու անոր ֆրանսագիտութիւնը ու կոնգուռները հասկնալու կարողութիւնը խնդրոյ նիւթ ընել, այս ու այն անհանգիստ ընել, քննադատութեանց մասնակցութեան կասկածներ յղանալ, հարցումներ ու հարցապնդումներ ընել առանձինն ու հրապարակաւ, օգին մէջ արախաղութեան հանդէս պարզել, մինչդեռ, ինչպէս գրած էի, շատ դիւրին է խնդիրը լուծել ու հակառակորդներն ըմբերանել հետեւով անոնց սուարկութիւններն ու ցոյց տուած բառի ու իմաստի անճշգրտութիւններն, առանց փոյթ ընելու թէ քննադատին ֆրանսագիտութեան աստիճանը ո՞րքան է ու թէ այս ոք ջատագով է կանգներ անոր հմտութեանը։ Պարզապէս տարօրէն կը գտնեմ ձեր վարմունքը, սիրելի Մալխաս էֆէնտի։ Խնդիրը այս կամ այն անձին ֆրանսագիտութեան վրայ չէ, այլ նոյն իսկ ձեր, որ, թարգմանուած գործ մը երեւան բերելով, պարտաւորեցուցած էք զձեզ ապացուցանելու ձեր ձեռնհասութիւնը և ցրելու այլոց տարակուսութիւնքն այդ նկատմամբ։ Օ՛ն ուրեմն, փոխանակ դուք ինձ հրաւէր կարդալու որ հրապարակաւ հաստատեմ ձեր հակառակորդին կարողութիւնը, դուք բլէք զայդ ձեր մասին, պաշտպանելով ձեր գործն ու անոր պատիւը, որ ձեր պատիւն ալ է։ Դուք իսկ կ'ըսէք որ տակաւին աննպատասխանի էք թողեր եր. էֆ. Տ.

Անդրէասեանի վերջին յօդուածը, ինչո՞ւ չէք ջախջախեր զայն, չէք փչրեր անոր առարկութիւնները, չէք պատուհասեր անոր յանդգնութիւնները, եւ կը զոհանաք ընդհանրապէս ըսելով որ ձեր թարգմանութիւնն անստգիւտ է. «շատ արժանաւոր ու շատ օրինակելի է», թէ «քիչեր ա'յնքան յաղութեամբ պիտի կրնային ի գլուխ հանել զայն», թէ կը գմայլիք դուք զայն կարգաւով, և այլն։ Դուք ձեր վրայ ա'յնքան զմայլելու ատեն՝ ինչո՞ւ ա'յնքան արհամարհոտ աչքով կը նայիք ձեր հակառակորդին. «նա տգէտ մ'է, նա խեղճ մ'է»։ Կը զրէք ինձ, իբրեւ խմբագիր ու հրապարակագիր՝ չուրջ տաննակ տարիներէ ի վեր, նա ալ հարիւրաւոր էջեր արտադրած է իրմէ հեղինակուած կամ մանաւանդ թարգմանուած, ու օր մ'օրանց մէկը չէ՝ մատնանշած սխալներ անոր թարգմանութեանց մէջ։ Ապացոյց մը չէ՝ այս իր հմտութեանն օտար լեզունեքուն որոնցմէ կը թարգմանէ. թողէ՛ք որ, իբրեւ թարգմանիչ, թանկագին առաւելութիւն մ'ունի, քան է, գրաբարագէտ մ'ըլլալով, հիմնովին գիտէ իր մայրենի լեզուն։ Իսկ թէ ձեր երկասիրութեան վրայ իր քննադատութեանց մէջ ու անոնց դէմ ձեր պատասխաններուն մէջ ձեզմէ ո՞վ աւելի կամ նուազ իրաւունք ունի, այդ մասին խօսելու պաշտօնը չէք ուզեր տալ ինձ, քանի որ կը յայտարարէք թէ բնաւ չգիտաւորութիւն չունիք գիմելու իմ դատաստանիս կամ իրաւարարութեանս, ու զիս կը նկատէք «իբրեւ partie, ոչ թէ իբրեւ arbitre»։ Շա՛տ լաւ, ես ալ կը բաւականանամ վերոյիշեալ փաստերով, այլապէս՝ իրաւարարութեան սահմանին մէջ ոտնձգութիւն մը պիտի ընէի, ինչ որ կ'արգելուք ինձ բացարձակապէս։ Միայն թէ՝ քանի որ կը պարտաւորէք—նեքեցէք ինձ որ իմ հաշուոյս մէկ երկու դիտողութիւններ ներկայացնեմ ձեզ ձեր թարգմանութեան վրայ։ Եթէ պահանջկոտ չըլլանք, ձեր թարգմանութիւնը կրնայ քաճելի (passable) գործ մը սեպուել իր ընդհանրութեան մէջ. բայց մաքրասիրի ու ճաշակագիտի խստապահանջ ոգւով դատելով, մանաւանդ

իրբեւ դժուարահաճ նրբարուեստ հեղինակի գործի մը հայացում, պարտաւորեալ եմք խոստովանիլ թէ բառերու և բացատրութեանց ճշդութեան ու համապատասխան փափկութեան ու ճարտարութեան տեսակէտներով դեռ չատ բան փափաքելի կը մնայ։ Մանրամասն պրպտելու հարկ չկայ, էջի մը քննութիւնն ալ կը բաւէ ամբողջութեան վրայ գաղափար տալու։ «Որ ի փոքուն հաւատարիմ է՝ և ի բազմին հաւատարիմ է»։ Կ'առնում Թարգմանութեան 266 երեսը, — հիմնաւի էջ մը ուր Հեղինակները հիւժող հիւանդութենէ մը տառապազին Ռենէէին բերնին մէջ կը դնեն տառապանքին իսկ գովեստը, այնքան փափուկ, այնքան սրտաշարժ։— «Եւ Պ. Մօրրուէն լսեց թէ Ռենէ կը գոհանար՝ ընտիր անհատ ըլլալու փորձութիւն մը գտնելով ցաւին մէջ»։ Ըստ բնագործին պէտք էր թարգմանել, «Պ. Մօրրուէն լսեց անոր չորհակալ ըլլալը՝ ցաւին մէջ ընտրութեան փորձ մը գտնելուն համար»։ Այսօր, ճշգրտութեան պէտքին համար, փորձութիւնը tentationին պահելու ենք ու փարձ օքրուէին։— Բնագործին «de cet endureissement que fait le bien-être du corps» տողը կը թարգմանէք «խիստ կեանքի գիմանալու կարողութեան վրայ՝ որ մարմնոյն հանգստութիւն պարգեւողն է», տեղւոյն մէջ սխալ իմաստով առնելով endureissement բառը, որ «սրտի կարծրացում մը, խոտացում մը» կը նշանակէ և ո'չ թէ «խրտամբերութիւն», և յետոյ que հայց. յարաբերական դերանունը, որ սեռի խնդիր է, իբրեւ ուղղական և ենթակայ կարծելով։ Պէտք էր թարգմանել, «այն խոտասրտութեան վրայ որ արդիւնքն է մարմնոյ հանգըստին», ինչպէս որ էջին ընդհանուր իմաստն ալ կը պահանջէ, ուր կը բացատրուի սա գաղափարը թէ անցաւ և հեշտ վիճակ մը մեր զգացումները կը կարծրացնէ, զմեզ աւելի եսամոլ և ուրիշին ցաւոյ անտարբեր կ'ընէ, մինչդեռ տառապանքը կը փափկացնէ մեր զգացումները։— Բնագործին սա բառերը «aspiration de nous-mêmes hors de nous» արթննալի թարգմանութիւն մը ստացած

են հայերէնի մէջ, այն է «իղձ մը զոր մեղմով կը ծծենք մեզմէ դուրս»։ մէկ բառը երկու կամ աւելի բան կրնայ նշանակել բառարանի մէջ. բայց ոչ երբեք խօսքի կամ գրութեան մէջ, ուր հարկ է որ բառ մը իւր այլ և այլ նշանակութեանց մէկովն առնուած ըլլայ։ Հոս aspiration բառին ծծում և քղծալն նշանակութիւնները միանգամայն առնուած են, ուր մէկ բառը երկուքի փոխարկուեր ու մէկ իմաստը միւսը ծծեր է. գրականութեան մէջ արդարեւ անուր երեւոյթ. պէտք էր թարգմանել՝ «մեր անձին մէկ ըղձառենչ փափաքը մեզմէ դուրս ելնելու»։ Նոյն էջին մէջ փոխանակ ըսելու «ցաւին դառնութիւնները (amertumes)» — «անոր (ցաւին) վշտերը» ըսուած է, որով «ցաւին ցաւերը» ըսուելու պէս եղած է։ Բնագործին լոկ matiere բառը «մարմնական նիւթ» թարգմանուած է, նիւթը ինքնին չէր բաւեր ու լաւագոյն չէր թարգմաներ բուն իմաստը։ Dégagement բառին հոն կը բաւէր լոկ արձակում ըսել փոխանակ «հոգեկան կապերու թօթափում» բառերու շարքին որ թերեւս բնագործին ըսել ուզածը չէր։ «Խօսեցաւ դարձեալ ցաւին վրայ իբր ան չարիքը՝ որ մեզմէ կը վանէ հպարտութիւնը» խօսքին մէջ չարիք բառը ուղղական մնալով՝ կը թուի նոյնանալ ենթակային այսինքն հիւանդին հետ, մինչդեռ յարաբերութեան մէջ է ցաւից վրային հետ ու քերականօրէն պարտէր համաձայնիլ անոր հետ, ինչպէս ֆրանսերէնն է։— Elle parla encore de la souffrance comme du mal qui nous ôte l'orgueil. — Կը կարծեմ թէ կը բաւէ։

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐՆԱՆ

(Մանգումե)

Ծ. Խ. — Յաջորդ էջին մէջ խօսքը տուած ենք Մալխաս էֆի։

Այս երկու յօդուածներուն պատճառաւ, զորս տպագրութեան յանձնեցինք վերջին ժամուն, հարկադրուեցանք յետաձգել, այսօրուան համար, մեր իմբագրականը (Գրական Նշմարներ) և կրճատել թերթօնը։

ԿՈՆՔՈՒՌՆԵՐՈՒ ՇՈՒ ՐՁՐ

ԿՐԱԿԱՆ ԺԱՄՍԱՆ

—Կը կարծեմ թէ չբաւեր:

Կըսկսիմ պատասխանս այն խօսքին հա-
կառակովը՝ որով յարգելի Ռ. Յ. Պէրպէրեան
էֆ. վերջացուց իրենը: Կարդացի զայն,
դարձեալ կարդացի, երրորդ անգամ մըն ալ
կարդացի: Եւ միեւնոյն եզրակացութեան
հասայ: Այսինքն, Ռ. Յ. Պէրպէրեան էֆ.
չի գրեց բառ մը, չի գրեց զաղափար մը,
չի գրեց տող մը զոր արդէն գուշակած չըլ-
լայի: Եւ ուրախ եմ տեսնելով թէ բաւական
լաւ *flair*, հոտառութիւն, ունեցեր եմ: Կը
տեսնէք թէ կարճ, ամփոփ ու սեղմ կը գրեմ
որպէս զի իմ գրութիւնս կատարեալ հակա-
պատկերն ըլլայ իր ընդհանուր ձեւին, ընդ-
հանուր գաղափարներուն որոնք յատկանիշն
են վիպական (*romantique*) դաստիարակու-
թեան մը, որ, բարեբաղդաբար չատ տարի-
ներէ ի վեր, յարգէ ինկած է մարդոց և
սերնդոց դաստիարակութեան իբր մէթոս:

Ստուգիւ, եթէ կը յարգենք Լեկօն իբր
բանաստեղծ, իբր երաժիշտ, իբր հոգեւոր,
կը զգուինք, այո՛, —այս բառն է զոր կը
գործածեմ — կը զգուինք վիպականներէն իբր
մտածող (*penseur*), իբր դաստիարակիչ
(*éducateur*): Հակառակը պնդելով, Ռ. Յ.
Պէրպէրեան էֆ. կը հռչակէ իր իսկ ճաշակը:
—Բան մը չեմ ըսեր: Կը ցաւիմ միայն:

Արդ, իրապաշտ կամ բնապաշտ դպրոցին
հիմնարկուները որ — սոքոյք է — ժամանակ մը
օրինակեցին վիպական ձեւը, յուսալով որ
մէկ օրէն միւսը պիտի կարենան թօթափել
զայն իրենց վրայէն, սակայն առաջին օրէն
հետեւեցան խորհելու, դատելու, վճռելու
տարբեր ուղղութեան մը՝ որ հիմնուած էր
իբրականին վրայ, բնութիւնը դիտելու վրայ,
և չհեռանալու բնութենէն, բնութիւն մը՝
որուն վրայ հիմնուեցաւ նաեւ ԺԼ. դարու
մեր բարեխիշտակ Պաւլօն: Պաւլօյի օրի-
նակ տուած *la Nature*՝ նոյն իրն է, նոյն
իբրեւանութիւնն է, նոյն ճշմարտութիւնն է,

նոյն խորշումն է արուեստակութենէ, նոյն
զգուանքն է *a priori* եղած գրական դատա-
տաններէ, նոյն գարշումն է կեղծաւորութենէ
գրականութեան և արուեստի սահմաններուն
մէջ:

Բայց, ասկէ ի՞նչ կը հետեւի: Միթէ կը
հետեւի թէ Պաւլօ կը պատկանի բնապաշտ
դպրոցին: Եւ ձիւղ այսպիսի արտակարգ եզ-
րակացութեան մըն է որ կը յանգի Ռ. Յ.
Պէրպէրեան էֆ. պնդելով թէ Ֆլօպէտ Լա-
զոր մենք կը դաւանինք իբր բնապաշտ—
վիպական մըն է եղեր: Եւ երբ այսպէս կը
խորհրդածէք ու կը տրամաբանէք, ես ալ
ձեզի կը վերադարձնեմ, իսկոյն, ձեր սա-
նշանակելի վճիռը. — Կը կարծէք երկնատուր
չնոր՝ մ'ունենալ հոնգուռները հասկնալու
մասին, վասն զի Բնապաշտ դպրոցին կը
վերաբերիք եղբւր դուք ալ... անշուշտ իբր
ընթերցող:

Իսկ դուք, սիրելի Պէրպէրեան էֆէնտի,
իբր ի՞նչ կը վերաբերիք եղբւր վիպական
դպրոցին: Իբր բանաստեղծ: Իբր խորհող
(*penseur*), իբր ընկերային դաստիարակիչ
(*éducateur*): Դեռ ներքի է մեզի սպասել
որ օր մը տաք այս վերջնոյն նորագոյն փոր-
ձերը, Մարդիկ եւ Իսէն զայս:

Ֆլօպէտ, այո՛, տոգորուած էր վիպակա-
նութեամբ և միակ դմայրդն եղած է Շա-
թօպոհիանի ոճին և զայն ջերմօրէն պաշտ-
պանած է Զօլայի դէմ՝ որ զայն կը գտնէր
անհաճոյ: Ֆլօպէտ՝ Շաթօպոհիանի աշակերտն
է, թէ և յիսուն տարի վերջ: Եւ Շաթօպոհիան
հայրն է արդի բնապաշտ և իրապաշտ գրա-
կանութեան: Բայց բնապաշտները կը զգուին
վիպականներէն: «Անոնցմէ եմ, կ'ըսէ Զօլա,
և կը կատաղիմ. — *J'en suis et j'enrage!*»: Նշանակելին հոն է որ, Շաթօպոհիանի մէջ
իրապաշտութիւնը փոքրաքանակ է, ասդին
անդին տարտղնուած, մինչդեռ Ֆլօպէտի իրա-
պաշտութիւնը կը դիտուի անոր ամէն տողե-
րուն մէջ, ամէն էջերուն մէջ, և գիրքերուն
մէկ ծայրէն միւս ծայրը: Հոմերական իրա-
պաշտութիւնն է, բայց մեծաքանակ:

Անցնինք Կոնգուռներուն՝ որոնց վրայ
գրելիք չատ բան պիտի ունենայի: Բայց

ինչո՞ւ այս ձանձրութիւն առնէի միմիայն հաճելի
 րոյալութեան համար. Ռ. Յ. Պէրպէրեան էֆ. ի.
 Ան կուզէ որ թարգմանութեան օկեզքը դնէի
 «գոհացուցիչ» ուսումնասիրութիւն մը անոնց
 մասին: Կը տեսնէք թէ խոստապահանջ չէ.
 րնդդիմախօսող: Ինչ որ ես գործիս մեջք ա-
 լելցուցած եմ, ան կը փափաքի եղեր որ
 գործիս սկիզբը գրուէր: Ան կը փափաքի ե-
 դեր որ «գոհացուցիչ» ուսումնասիրութիւն
 մը դնէի: Յիշուի յատ չուարած եմ Ռ. Յ.
 Պէրպէրեան էֆ. ի identitétին վրայ: Չեմ
 հաւատար դեռ թէ ստուգիւ ինքն է գրողը:
 Սէնթ-Պէով, Չօլա, Պուռտէ, Ալպալա, բա-
 լական չէ՞ին ասոնց վկայութիւնները, ուսում-
 նասիրութիւնները՝ զոր ես աւելցուցած եմ
 գործիս, իբր Յաւելուած, և դեռ աւելի
 «գոհացուցիչը» կը փնտռէ բարեկամս: Կըր-
 նայի աւելի օնդաճախ ուսումնասիրութիւն-
 ներ տայ, բայց իմ նպատակս դասախօսու-
 թիւն ընել չէ: Ես հրապարակագիր եմ և
 յարմար առթին միայն կը գրեմ: Թող շա-
 րունակէ. Ռ. Յ. Պէրպէրեան էֆ.: Ինչ ըն-
 ձեռնել այսպիսի յարմար առիթներ և իր
 մաղթանքը կը լրացուի:

Իսկ ինչ է այդ ձայնեւոր համերգութիւնը
 զոր այսօր իր հաշուոյն դարձեալ մէջտեղ կը
 նետէ Ռ. Յ. Պէրպէրեան էֆ.: Էր չէք բա-
 րեհաճիր «գոհացուցիչ մանրամասնութիւններ»
 ալ այս մասին: Էր հարեւանցի կանցնիք.
 Խնդրոյն կարեւոր և կենսական կէտերէն մէկն
 ալ այս չէ՞ր: Եթէ կըսպասէք որ նախ ես բա-
 ցատրեմ, որպէս զի դուք օգտուիք. nenni!

Ես, ստուգիւ, ստիպուած եմ ապացու-
 ցանելու իմ ձեռնհասութիւնս երբ պատահիմ
 յօժարակամ ընդդիմախօսներու, բարեմտու-
 թեամբ վիճարանողներու, իրապէս ձեռնհա-
 սութեամբ քննադատողներու: Այո՛, «որ ի
 փոքուն հաւատարիմ է՝ և ի բազմին հաւա-
 տարիմ է», սիրելի Պէրպէրեան էֆէնտի...
 նոյն իսկ քննադատութեան սեպհականու-
 թեանը մէջ: Ես ձեզմէ շատ բան չեմ պա-
 հանջեր: Չեզի արդէն բաւական միջոց տուի
 քննելու, ձեր դատողութեամբը, թէ
 «փոքուն» հաւատարիմ եղած էր ձեր պաշտ-
 պանեալը, Եր. Տ. Անդրէասեան էֆ. և Դուք

պաշտպանեցիք զինքը իբր ֆրանսագէտ:
 Բայց թէ քննադատութիւնները ապացոյց
 մըն էին իբր այդ: Եւ երբ ես հրաւիրեցի
 զձեզ իբր partie, որպէս զի փաստերով ա-
 պացուցանէք ձեր կարծիքը, դուք չեղեալ կը
 նկատէք անցեալը և կելլէք պրպտելու նոր
 բաներ, ճիշդ այն տեղէն օկսեալ ուր կանգ
 առած էիք Եր. Տ. Անդրէասեան էֆէնտիի
 հետ: Կը յուսայիք թերեւս որ հրաւիրուէիք
 իբր arbitre և հանդիսաւորապէս վճռելու
 գոհացումն ըմբոյնէիք. գոհացում մը գոր,
 անկեղծօրէն կըսեմ, ես պիտի չիտամ: Դուք
 ալ՝ կրնաք չիտալ ինչ գոհացում, և բսել թէ
 «passable» (passable) թարգմանութիւն մը ըրած
 եմ: Ես վստահ եմ թէ ձեր ներքին կարծիքը,
 ձեր ներքին համոզումը չէ այդ, այլ թէ կը
 խօսիք ձեր դատին կամ պաշտպանեալին հա-
 մար: Ես չեմ փոխած կարծիքս իմ թարգ-
 մանութեանս արժէքին և պատուոյն նկատ-
 մամբ—որ իմ պատիւս ալ է—այլ համոզուած
 եմ, վստահ եմ թէ դուք պիտի փոխէք ձեր
 կարծիքը Եր. էֆ. Տ. Անդրէասեանի քննա-
 դատութեանց արժէքին նկատմամբ: Այդ
 կերպով, դուք անտեղի հաստատութիւն մը
 տուիք ռամկին կարծեացը թէ, մեր մէջ,
 քննադատութիւն չկայ:

Թողուցէք անձը, յարգելի Պէրպէրեան
 էֆէնտի, մէկդի դրէք անձերը: Ինչ մի թո-
 ղուք «պատուհասել անոր յանդգնութիւն-
 ները»: ձեր իսկ բառերով, և նախանձախն-
 դիր եղէք ձեր «տարիքին և արժանապատու-
 ութեանը», ուր որ կ'արժէ: Բայց ես ասոնց
 դէմ չի գրեցի, խնդիր չըրի ձեր անձը՝ այլ
 ձեր ուսումը: Ես զձեզ քաղաքավար և
 պատշաճ կերպերով հրաւիրեցի գրական սրա-
 խաղութեան մը, յուսալով որ պիտի զուար-
 ճանայիք. ինչպէս գաղղիացի Ակադեմիականն
 իսկ զղարծութիւն կը գտնէ երբեմն հրապա-
 րակ իջնելով և իր երիտասարդական աւիւնն
 ու իսանդը կրկին փորձելով: Բայց դուք կը
 պատրուակէք ձեր «տարիքը»:

Ես կը կարծէի ընդհակառակը, թէ բա-
 նաստեղծ մը, գրչի մարդ մը ձերութիւն չէր
 ունենար...

Այսչափ չի՛ բաւեր:—Կը կարծեմ թէ՛ ո՛չ:

ԴՐ. ՄԱՆԱՍԻ

ԳԱԽԱՌԱՅԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ

Բ. ՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԵՕՂՈՎՈՐԴԻ

Ճշմարիտ գաւառական գրականութեան մը մշակումին համար, ուրեմն, գաւառացի գրողներուն կը մնայ առաւելապէս զուտ գրական գրութեանը դաշտը, հերկելի անկոխ ու արգաւանդ գետին մը, որուն կոյս ծոցին մէջ անոնք կրնան հասցնել չքնադա- գոյն ծաղիկները բնատոնմիկ բուստտանին, կենսախայտ ու արփաւէտ այն մթնոլորտին մէջ, զոր կեանքով ու ռզեւորութիւնով ե- ռուզեռուն բնութիւնը և յաւերժական ծի- ծաղով փաղփփուն արեւը իսկ կը ծնցնեն իրենց գոգէն, հողին ու երկինքին մէջտեղը:

Այդ գրականութիւնը, ամէն բանէ աւելի կոչումը ունի ըլլալու հարազատ պատկերա- ցոյցը գաւառական բարքերուն, կենցաղին, և անխարդախ ու ինքնաբերական արտայայտու- թիւնը ընկերային ու ընտանեկան այն եր- եւոյթներուն ու վիճակներուն, որոնց մէջ ձուլուած է կեանքը և գոյութիւնը գաւա- ռական համայնքին: Այդ գրականութիւնը՝ ատակ է նաև արժանիքի և իրական կարեւո- րութեան մասնաւոր յատկանիշով մը ներ- կայանալու, եւ մեր գրական կեանքին ու գործունէութեանը մէջ կազմելու էջ մը՝ որ ամէնէն աւելի ունենայ իր գոյութեան իրաւ- ունքը: Անիկա ամէն յարմարութիւն եւ ըն- դունակութիւն կը մարմնացնէ իր վրայ՝ դառնալու համար միջոց մը՝ որով գրողներ կարենան լաւագոյն գրականութեան մը ձգ- տող ճիւղերով՝ նուիրուիլ գործունէութեանը գրական աշխատութեան մը, որուն մէջ յա- ջողելու փառքը՝ կրնայ ապահովել փնտրու- աւած ամէն վարձատրութիւն, եւ որուն արդ- իւնքին արժէքը վեր է ամէն գնահատու- թենէ, — եթէ գիտակից ըմբռնումով՝ ձգտու- նաւոր դրութեան մը կուտաններուն վրայ դրուի անոր հիմը, և անոր շէնքը դարձնուի կերպարանուի՝ համաձայն այն անսթեքելի վիճակներուն ու երեւոյթներուն՝ զորս զինքը չընկալաւոր արտաքին աղբակները կըստեղ- ծեն իր շուրջը:

Գրականութիւն մը՝ ըլլալով ժողովուրդի մը կեանքին, ապրելու եղանակին, նիստ ու կացին, բարքին ու ընկերային երեւոյթներուն ընդհանուր համայնապատկերը, անիկա այն ատեն անկեղծ է ու հաւատարիմ ցոլացումը այդ վիճակներուն, — եւ հետեւաբար կոչու- մին ծառայող գրականութիւն մը, — երբ ուղ- ղակի կը բղխի կեանքի այդ եղանակներուն անխաթար ձեւերէն, իբր կենդանի արտա- յայտութիւն այն ոգիին ու հոգեկան-բարո- յական՝ ինչպէս մտաւորական ու ընկերական կացութիւններուն, որոնց մէջ ձուլուած է կեանքը այն ժողովուրդին՝ որուն գրակա- նութիւնն է ան:

Այս ըմբռնումով՝ գաւառական գիտակից գրականութեան մը արժէքը՝ միշտ վեր է աշխարհաքաղաքացիական որ եւ է գրակա- նութեան արժէքէն, ասոնցմէ առաջինը ըլ- լալով պատկերը այն կեանքին՝ որ գրեթէ անվթար մնացած է, զերծ արտաքին տարա- մուտ աղբեղութիւններէ, իսկ վերջինը միշտ ենթակայ՝ օտար եկամուտ տարրերու պատ- ուստին:

Կրնայ հետեւցուիլ ուրեմն թէ, ընկերա- բանական արժէքի տեսակէտով, որչափ թանկագին է գոյութիւնը կամ ստեղծումը գաւառական գրականութեան մը՝ որ համա- պատասխանէ այդ հասկացողութիւնով ընդ- գրկուած աշխատութեան մը պահանջներուն եւ իրականացնէ այն արդիւնքը՝ որ անոր ձգտումը իսկ կը կազմէ:

Կ'ըսէինք թէ մեր գաւառական գրակա- նութիւնը, իր արդի կացութեան ու պայ- մաններուն մէջ, իր յաջողութեան լոյսը՝ ամէն ուրիշ սեռէ աւելի, կրնայ փնտրել զուտ գրական գրութեանը ճիւղին մէջ: Բայց ի՞նչ սահման է որ կ'ընդգրկէ գրական այդ կալուածը: Անոր սահմանը առաւելապէս կ'ամփոփուի պատմութեանը, կեանքի պատ- կերներու սեռին մէջ, ըլլա՛յ աղ՛ սեռին ըն- դարձակ իմաստովը, ըլլա՛յ աւելի համեստ: Այս տեսութիւնը՝ առանց փաստերութեան մը ճիշդին՝ կը հաստատուի ինքնին, համա- ձայն սա՛ իրողութեան թէ, գաւառացի լա- յագոյն գրողները, զոր ունեցած ենք, այդ

ճիւղը ընդգրկած են, եւ զայն փորձելնին ու իրենց կարողութիւնը անոր վրայ կեդրոնացնելնին իսկ եղած է սկզբնապատճառը ձեռք բերուած յաջողութեան: Ոչ-վիպող գաւառացի գրողներէն անոնք ալ՝ որոնք գրագէտի համբաւը կրցած են շահիլ արժանաւորապէս, աւելի անուանական գաւառացիներ են, որոնք անձով գաւառի մէջ, բայց միտքով, ճաշակներով աշխարհաքաղաքացի մթնոլորտը մը մէջ կ'ապրին: Ասով՝ բնական է որ ոչինչ տուժած են անոնք, եւ արդէն ճիշդ չպիտի ըլլար պահանջել որ՝ գրող մը գաւառի մէջ գտնուած ըլլալուն համար՝ պարտաւորուի անպատճառ գաւառական գրականութեան մը պահանջներուն համակերպեցնել իր գրելու ձգտումները ու եռանդը,—երբ իր ընդունակութիւնները, նախընտրութիւնները, մտաւորական հակումները, տաղանդը, ճաշակը, իր գրական դաժաւարականը՝ տարբեր ուղղութեան մը կ'առաջնորդեն զինքը: Բայց, ընդհանուր առումով, ա՛ն որ մտաւորական մասնաւոր մղումի մը եւ գրական եռուի մասին մասնաւոր նախընտրութեան մը ենթակայ չգտնուիր եւ իր ընդգրկելիք ուղղութեան մէջ տարտամ խախտականքներ կը փորձէ, յաջողելու է՛ն վստահ յոյսը կրնայ փնտռել վերեւ յիշուած գրական ճիւղին փորձերուն մէջ, որուն նուիրում մը եւ ձեռնարկին ճանաչողութիւնովը ո՛ր եւ է մշակում՝ չեն կրնար ապարդիւն մնալ,—եթէ երբեք տաղանդը եւ պէտք եղած կարողութիւնը չպակսին գրողին:

Գաւառի կեանքը եւ բարքերը՝ անհունապէս լեցուն են ինքնատիպ էջերու եւ դրուագներու ատաղձներով, զորս չհաջորդել եւ ասոնցմէ կենդանի պատկերներ վեր առնել՝ դժուար չէ գրողի մը՝ որ դիտելու կարողութիւնը ունի, այդ ձիրքին միացուցած ըլլալով նաեւ՝ դիտողութեան առարկան ոգեւորելու, անկէ նիւթ մը կազմակերպելու ձեռնհասութիւնը, արժանիքներ՝ որոնք վերջապէս գրելու եռանդը եւ պատրաստութիւնը սնուցանող միտքերու համար անհնարին մեծագործութիւններ չեն, այլ, ընդհակառակը, անհրաժեշտապէս պահանջելի յատկութիւն-

ներ, արդարացնող իրենց ձգտումը եւ նուիրումը:

Գաւառական գրականութեան այս սեռի մշակներէն ոմանք՝ ինչ զմայլելի պատկերներու եւ ինչ գողարիկ տեսարաններու թարգմանը եղած են,—կեանքի անզուգական կերպով ինքնատիպ դրուագներ, ամէնքն ալ բարախուն կենդանի յուզումներով եւ սրտառուչ տեսիլներով: Կոյս կեանքերու որրանը,—ինչպէս է գաւառը,—գեղջուկ տեսարաններու այդ անկոխ դաշտը՝ ամէն ատեն ու ամէն ազգի գրագէտներու համար՝ հետազօտելի գեղեցկագոյն կալուածը եղած է եւ այդ գործին գիտակցօրէն փարոզներ՝ քիչ անգամ վրիպած են յաջողութենէ, որովհետեւ անոր հայթայթած բերքը՝ գրականութեան համար՝ ինքնին այն գեղանի ծաղիկն է՝ որուն բնական տեսքը կը բաւէ անթերի ամբողջութիւն մը եւ կատարելութիւն մը կազմելու համար փունջի մը մէջ, եթէ զայն կոչու ու դժնէ մացառուութեան մէջէն փնտռող հանող ձեռք մը գտնուի: Չէ՛ որ գեղջկական տեսարաններ եւ կեանքեր նկարագրող գրագէտներ՝ գրականութեան մէջ միշտ հաւնուած դէմքեր եղած են, եւ չէ՛ որ իրենց գործը նախանձելի յաջողութիւնով մը պսակուած է, արժանիքի եւ գեղեցկութեան ամէն առաւելութիւններով վաւերացուելէ ետքը:

Գրական այս սեռը մեծ խոստումներ ունի գաւառի համայնքէն անոնց՝ որոնք գրականութեան նուիրուելու տենչովն են տոգորուած եւ գրական նախափորձերու սկզբնաւորութեան մէջ կը գտնուին, փնտռելով իրենց ճամբան,—յաճախ անդիտակից ու ամէն հոսանքի ենթակայ,—եւ որոնք մեծ բան չհաճ կ'ըլլան՝ ուշադրութիւննին դարձնելով այդ կողմը, եւ ընտրելով իրենց ուղղութիւնը, ինչ որ կարող է նաեւ ծառայելու իրենց գրական յաջողութիւնը ապահովելու,—եթէ խառնուածք, անձնական ընդունակութիւններ եւ հոգեկան ու բարոյական մասնակի պայմաններ՝ բացարձակապէս արգելք չեն ըլլար՝ որոշ ուղղութեան մը հետեւելու հա-

ձշգեղութեան համար սահմանը այս նկատողութեան, պէտք է ըսել թէ, պատմութեան, կեանքի պատկերներու նկարագրութեան նուիրուիլ՝ չենթադրեր անպատճառ գրական հսկայ գործերու արտադրութեան ջանադիր ըլլալ, կամ այդ տեսակ ծրագիր մը իրականացնելու վրայ կեդրոնացնել ամէն ջանք, անանկ որ՝ աղէէ տարբեր բան մը՝ ոչինչ արժէ։ Ընդհակառակը, անհնարը պահանջել պիտի ըլլար այդ տեսակ մտածում մը սուսացանել, որովհետեւ, թէ՛ ամէն կարողութիւն չգործեր գրական այդօրինակ ձեռնարկներ գլուխ հանել, և թէ՛ ամէնուն ընդունակութեանը, միջոցներուն և անձնական պայմաններուն չյարմարի անպատճառ հսկայ երկերու ուղեգիծի մը մէջ կաշկանդել ամէն մտաւորական կարողութիւն։ Այդ ծրագիրէն չա՛տ համեստ վիճակի մէջ ալ կրնայ փորձուիլ նոյն ճիւղը, և չա՛տ յաջողապէս։ Հակիրճ պատմութեանքներու, գրական պատկերներու աշխատութիւն մըն ալ՝ կրնայ հաւասարապէս նոյն սեռի սահմանին մէջ մտնել, և ընդգրկել անոր բոլոր յատկութիւնները, նկարագիրները, ձգտումները։ Ու ո՛ր գրողն է որ պիտի նեղուէր նիւթեր վեր առնելու՝ գրական այդ տեսակ սեռի մը մշակումին համար, կեանքի անհուն պէսպիսութիւններով լեցուն այն միջավայրէն, ինչպէս է գաւառը։ Այս ենթադրութեան թերեւս հակառակին ոմանք, այն նկատումով թէ՛ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ գաւառը պատմութեան նիւթերու աւելի ճոխ որրան մը կը հռչակուի, մինչ մայրաքաղաքներու մէջ է որ կեանքը քաղմաղան ձեւեր ու երեւոյթներ կրնայ ստացած ըլլալ։ Առաջին ակնարկով, քիչ մը խելքի մօտ կը թուի այս մտածումը, բայց իրերու ներքին իսկական վիճակէն դատելով, հակառակ արդիւնքի ու եզրակացութեան մըն է որ կը յանգինք, կրնայ ըլլալ որ մայրաքաղաքը կեանքի ու բարքերու քաղմաղանք ձեւեր պարզէ երեւութապէս, — ըլլալով մարդկային ներկայացուցիչներու ամէնէն հոծ կերպով խոցողաւոր կեդրոն մը, — բայց նկատելով որ այդ ամբողջ կազմող անդամներուն ապրելու եղանակը, կեանքի ձեւը և

ընկերային կացութենէն բխող հոգեբանական վիճակները կը ձուլուին գրեթէ համանման կենցաղի մը միօրինակ ու մշտակալ պարզութեանը մէջ, և որովհետեւ անոր բոլոր էջերը թղթատուած են գրական ուսումնասիրութիւններով ա՛յնչափ մանրակրկիտ կերպով, հետեւաբար, գրողին համար, թերթատուելիք չա՛տ քիչ բան կը մնայ հոն, ուշադրութեան արժանի նոր էջերու պարզումին ու երեւան հանուելուն համար, որչափ համեմատաբար չա՛տ աւելին պիտի կրնար հայթայթել գրական հետազոտութեան տեսակէտով ա՛յնչափ անմշակ մնացած գաւառը, գո՛նէ մեր գրականութեան ու մեր գրողներուն համար։ Դեղի կեանքին պարզունակ միջավայրը, գեղջուկին նախնական ու անտաշ եղանակը ապրելու, անոր աւանդական անմեղ ըմբռնումները, դաշտերու, արօտավայրերու, մարգերու և արտերու նախշուն ու բազմերանգ կեանքը, — ուր մեծ պզտիկ հողին հետ կ'աշխատին՝ քրտինքնուն գինով իրենց հացը և ապրուստը ապահովելու համար, — վայրի կուսութիւնով պնդուած կանաչորակ զմայլելի լեռները և ծմակները, — որոնց կուշտին վրայ լեռնցի չարքաչ հօտալներ և ամօթխած խտտուտիկ հովուհիւներ իրենց սրինգին անուշ խաղերը կը հընչեցնեն և գողունի սիրուըտութեանը դարպասներ կը սարքեն մօտակայ թաքստոցներու տակ, — ասոնք բոլորը և դեռ կեանքի քաղմաթիւ կոյս ձեւեր՝ ի՞նչ ներշնչումներ չեն կրնար առթել գրողին՝ անոնցմով գողտրիկ էջերու ծնունդ տալու համար, էջեր՝ որոնք ամէն առաւելութեան վրայ՝ նոր, կենդանի, յուզիչ ու բնատոհմիկ ըլլալու յատկութիւնն ալ ունին, և հետեւաբար արժանի են ամէն համակրութեան ու խանդաղատանքի։ Կեանքի այս պատկերներէն ու դրուագներէն առնուած ո՛ր էջ չպիտի կրնար մրցիլ քաղաքի կեանքին միօրինակ, ծեծուած, մաշած ու հաղար անգամ ծամծմուած ո՛ր և է մէկ դրուագին հետ, և չպիտի կրնար ապահովել յաջողելու յոյսը, — երբ գրողը տէրն է իր գործին և գիտակից է անոր կուսմին և ուղղութեանը։

իրաւ է թէ չատ դիւրին չէ՝ ամէն գրողի համար այս տեսակ փորձի մը մէջ յաջողիլ, և անպատճառ իր կարողութեան բոլոր հնարաւորութիւնները անոր վրայ կեդրոնացնել ու սպառել, սակայն գրական այդ սեռին ունեցած արժէքին ու կարեւորութեան համար իսկ, կ'արժէ որ՝ ո՛ր և է գրող որ գրական անուն մը, համբաւ մը ստեղծելու եւ համակրութեան արժանի գործ մը արտադրելու փափաքող է, իր աշխատութիւնները կանուխէն իսկ հիմնէ այս տեսակ գրական ուղղութեան մը կռուանին վրայ եւ անոր իրականացումին նուիրուի, փոխանակ գրիչի ապարդիւն վատնումներու, անարժէք ու չնչին երկունքներու եւ արտադրութիւններու մէջ՝ որոնք ո՛չ մէկ նպաստ կը բերեն գրադէտի մը անունին փառաւորումին ու գործի մը արժէքին:

Հակառակ ձեռնարկին ունեցած գրական ու արուեստագիտական դժուարութիւններուն, կանուխէն անոր նուիրում մը եւ անոր յաջողացումին համար համոզուած ջանադրութիւն մը՝ կրնան օր մը իրականացնել գրողին ձգտումը եւ գեղեցիկ արդիւնքի մը հեղինակութիւնովը պսակել զինքը, յաջողութեան բաղդատական տարբերութիւնով մը անշուշտ, գրողին տաղանդին, կարողութիւններուն եւ գրական ու մտաւորական մշակումին համեմատ:

Ո՛րչափ գեղեցկօրէն ճոխացած ու զարգացած պիտի ըլլար այսօր մեր գրականութիւնը, եթէ գաւառէն անոնք՝ որոնք գրելու եռանդը ունին եւ սկիզբէն ի վեր կը գրեն հաղարումէկ նիւթերու շուրջը, առանց որոշ ուղղութեան մը եւ մնայուն արդիւնքի մը, ամէն ուրիշ երկրորդական ու չնչին սեռերէ ու դիւրին մշակումներէ աւելի, — ինչպէս են թղթակցութիւն, տեղագրութիւն եւ այլն, — նուիրուէին աւելի՝ գրական որոշ արտադրութիւններու, այն եղանակով՝ որուն անդրադարձանք արդէն, ալօրինքն ո՛չ անպատճառ ընդարձակ գործեր յօրինելու, այլ հաւաքելու, վեր հանելու կեանքի այն բազմերկեան պատկերները, գրուադէտները եւ խաւերը՝ զորս գաւառի բարձրը, միջա-

վայրը, ըմբռնումները եւ մարդոց ընդհանուր կենցաղը կը ցոլացնեն իրենց մէջ:

Ասիկա անիրագործելի գաղափարական մը չպիտի ըլլար՝ սա՛ առարկութեան համար թէ՛ գրողներու այն դասակարգը՝ որոնց կ'ակնարկենք, չեն ներկայացնէր պահանջուած պատրաստութիւնը եւ դաստիարակութիւնը, հնարաւոր դարձնելու համար զայն: Ծշմարտութեան գրոյմէ գուրկ չէ թէ եւ այդ առարկութիւնը, սակայն միեւնոյն ատեն ճիշդ է նաեւ թէ, այդ թերին կրնայ լրանալ ու զգալի չդառնալ, եթէ միայն գրողը կանուխէն ճշգրտ ըլլայ ուղղութիւնը իր քայլերուն, անոնց մէջ գիտակցութիւն, համոզում եւ անխտոր մտասեւեռում դնէ, եւ սկսի համեստ փորձերով, որոնք կրնան հետընթանալ զարգանալ ու համեմատ օր մը՝ գրական ընդարձակ ու լայն ծրագիրի մը բարձունքն ալ:

Այսչափ մը զբաղելէ ետքը հարցին այս էջերով, քանի մը խօսք ալ՝ ցուցուած ձեռնարկին արուեստագիտական ուղղութեանը մասին: Պատմուածքի սեռը փորձելու համար դաւառի մէջ, չատեր ենթադրած են որ անոր յաջողութեան առաջին պայման ու պահանջում ըլլայ՝ գաւառական բարբառով, աստեղծութիւններով և դարձուածքներով գրել, ա՛յն ապտիճան խճողուած այդ դրոյմով, որ յաճախ գրուածքէն բան մը չհասկնան ո՛չ միայն Պոլսեցիները, այլ նաեւ տարբեր գաւառներու մէջ: Ասիկա հիմնովին մօլար ուղղութիւն մըն է, որ գործին արժէքին վնասելէ զատ ուրիշ բանի չծառայեր: Լեզուն, ոճը, գրուածքի ձեւը չէ՝ որ գաւառական պէտք է ըլլան գաւառային գրուածքի մը մէջ, այլ անոր նիւթը, յղացումը, պատկերներու դասաւորումը, տիպարներու ուսումնասիրութիւնը և անոնց դերակատարութիւնը պէտք է որ ունենան գրոյմը և ընդթիւն այն գաւառին՝ ուր կ'արտադրուի գրուածքը: Գաւառական պատմուածք մը, երբ չկրնար Պոլսական գրական ընթացիկ լեզուէն զատ լեզուով մը գրուիլ, և պէտք չէ՝ որ գրուի, ո՛չ միայն անոր համար որ՝ մէկ գաւառի մը մօլորվուրդին չուղղուիր

ան և հետեւաբար պէտք է հասկնալի ըլլայ ամէնուն, այլ նաեւ՝ որովհետեւ՝ ո՛ր և է իմաստ չունի այդ ուղղութիւնը, և, ո՛չ մէկ ըմբռնումով կ'արդարանայ: Ատկէ զատ, կա՛յ նաեւ սա՛ խնդիրը որ՝ այդ ուղղութիւնը ահագին խնդումի մը և լեզուական լարել-րինթոսային խառնակութեան մը պատճառ կ'ըլլայ, ինչ որ երբեք բարեբաղդ արդիւնք մը չէ գրականութեան համար: Կարելի է միայն, գաւառական խիստ բնորոշ բառեր ու դարձուածքներ գործածել, ա՛յն ատեն միայն երբ այդ բառը ուրիշ բանով չթարգմանուիր, կամ խօսքի մը, դարձուածքի մը, ասութեան մը հոգեբանական բնոյթը անպատճառ կը պահանջէ գաւառական բարբառով ըլլալ, — առանց սակայն գրուածքին ամբողջութեանը մէջ չափազանցութեան դիմելու և անոր լեզուն բոլորովին գաւառականացնելու: Թլկատիցին և իրեն նման գրողներ՝ երբեք պէտք չեն ունեցած այս ուղղութիւնէն շեղելու, — ինչպէս գաւառացի պատահական ուրիշ գրողներ, — իրենց գլըռածքը՝ պատկեր՝ պատմուածք՝ ա՛յնչափ ճշգրտորէն հազուեցնելու համար գաւառական դրոշմով՝ որչափ կը պահանջուի:

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԽՆԶԳԵՍ ՊԱՇՅՊԱՆԵԼՈՒ ԵՆՔ ԱԿԱՆՋՆԻՍ

Բ. — Ընկն. ծանօթութիւն եւ առույշ ակնցի պատգամումը.

Մեր նախորդ քրոնիկին մէջ^(*) ուր ականջի կազմախօսութիւնը և բնախօսութիւնը միայն նկատի առած էինք, տեսնուեցաւ թէ՛ գանկային տուփին երկու կողմերը գտնուած այդ կարեւոր գործարանը երեք գլխաւոր մասերէ կը բաղկանայ. արտաքին, միջին և ներքին ականջներ: Ասոցմէ արտաքին ականջի պաշտօնը՝ վրանի (բալիսոն)

միջոցաւ օդի ճօճումները ժողուել և լսել. եաց խողովակով զայն մինչև թմբուկի թաղանթին տանիլ ու զայն ճօճեցնել է. միջին ականջի պաշտօնը գլխաւորաբար Եւստաքեան խողովակով իր մէջ գտնուած օդը շարունակ փոխել և հետեւապէս արտաքին օդի ճնշման հաւասարութեան մէջ մնալ են. իսկ ներքին ականջի պաշտօնը՝ որուն հրկրաչափական շատ տարօրինակ մասերը ծանօթացուցած էինախապէս, կիսաըջ. խողովակներու միջոցաւ ձայնի ուղղութիւնը ծանուցանել, հաւասարակշռութիւննիս պահել, խոնջայլի միջոցաւ ձայնի բարձրութիւնը, անուշութիւնը չափելու ծառայել է — ըսած էի նախորդ տեսութեանս մէջ:

Այժմ սոյն պզտիկ համառօտագրութիւնը ընելէ վերջ, կարող ենք ըսելու թէ՛ ականջը կրնայ վիրաւորուիլ կամ հիւսնդանալ երեք կողմէ, — կամ դուրսէն (լսելեաց խողովակ) կամ քթի յետակողմէն (առիէս — նէ — Եւստաքեան խողովակ) և կամ ուղղա՛կի մարմնային յօրինուածքի միջոցաւ որուն հետ հաղորդակցութեան և յարաբերութեան մէջ է շիղերու, երակներու, շնչերակներու միջոցաւ:

Ա. — Տեսանք թէ՛ լսելեաց խողովակը ուղիղ դիրք մը չունի, հետեւապէս ականջի մէջ խօթուած ուղիղ գործիք մը մինչև թմբուկի թաղանթին չպիտի կրնայ երթալ, այլ լսելեաց խողովակին մինչև այն մասը՝ ուր անկիւն մը գոյացած է: Եւ սակայն ըսենք որ երբեմն և շատ անգամներ դժբախտաբար, քիչ մը կոր գործիք մը պատուած է թմբուկը: Եւ այսպիսի պարագաներու մէջ թմբուկի բացումը, գրեթէ միշտ թարախումով կը վերջանայ, ըստ որում մանրէները շատ մեծ փափաքով է որ ներս կը խուժեն այդ մօրից դուստն: Թմբուկի պատուածքը կրնայ շատ դիւրութեամբ տեղի ունենալ երբ օրինակի համար ուժեղ ձայն մը լսուի ականջի մը անմիջապէս մօտիկ: Շատ անգամ պարզ ապտակ մը երբ դիպուածաւ ականջի հանդպի, կրնայ թմբուկը պատուել: Օրինակներ այս մասին չափ ու չափ են:

(*) Տե՛ս Մասիս թիւ 3. էջ 39 — 42:

Ասոնցմէ զատ, լսելեաց խողովակի պարզ մէկ բորբոքումը, կամ պղտիկ, աննշան պալար մը մինչև թմբուկ կը տարածուի և այսպէսով զայն վիրաւորելէն ու ծակելէն վերջ, միջին ականջը կը հասնի:

Վերջապէս, պէտք է գիտնալ նաև, բարեաղղաբար գիւրաւ բուժելի խուլութեանց յաճախակի պատճառներն ալ: Խնչեն արդեօք ասոնք: Շատ պարզ բաներ, և սակայն կ'արժէ որ յիշեցնենք հոս անգամ մըն ալ, զի կարեւոր են և միանգամայն հարկաւոր: Լսելեաց խողովակի մէջ լուրիայի, կոճակի, կամ ուրիշ ու է օտար մարմինի մը մուտքը, որ ընդհանուր առմամբ սղայոց կը պատահի, անոնցմով խաղացած ատեններն իրարու ականջի մէջ խօթելով կամ դիպուածաւ ներս սպրդելով: Լսելեաց խողովակը պատող մորթին թանձրութեանը մէջ զբաւորող գիջային գեղձերէն ելած դեղին գոյնով, ճարպոտ գիջ անուն իւղին կուտակումէն և կարծրանալէն առաջ եկած կարծր եւ սեւորակ ճշմարիտ խցանի մը—գիջային խցան—գոյացումն ալ դարձեալ խուլութեան, այո՛ ճշմարիտ խուլութեան պատճառ կրնայ ըլլալ:

Բ. — Եւստաքեան խողովակի միջոցաւ առաջ եկած ականջի հիւանդութիւնները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն: Եւ արդարեւ, միջին ականջը որ դրսէն ուղղակի թմբկաթաղանթի միջոցաւ գոցուած եւ պաշտպանուած է, ներսի կողմէն ալ՝ այսինքն քթի յետակողմէն ալ ընդհակառակը ու է իցէ արգելք մը չիկայ եւ ուղղակի յարարերութեան մէջ է անիկա քթին եւ անոր խոռոչներուն հետ: Ուստի կրնանք ըսել որ ականջը քթի ամէն տեսակ հիւանդութեանց, բուժելի կամ անբուժելի տեսական կամ սուր, վերջապէս ամէն տեսակ հիւանդութեանց հակահարուածը կ'ընդունի:

1. Քթի սուր հիւանդութիւնք — Քթի պարզ հարբուխը որուն հագաբորբոք անունը կուտան գիտնականապէս, շատ անգամներ, չըսելու համար միշտ, լողութիւնը կը տկարացնէ եւ այս անոր համար որ Եւստաքեան խողովակը կ'ուռի, հետեւապէս օդը շատ դժուարաւ միջին ականջը կը մտնէ կ'ելլէ

ուսկից առաջ կուգայ անցողական խուլութիւն մը. էնֆլուէնցայի, կարմրախտի, հարսանիթի, ծաղկախտի պահուն, վտանգը ալ աւելի մեծ է եւ անաւոր, զի մանրէները որոնք քթին մէջ վեր վար արձակ համարձակ ժուռ կուգան, կրնան սպրդիլ դէպ ի Եւստաքեան խողովակը եւ անկէց միջին ականջը հասնիլ ուր ոչ մէկ թաղանթ կը պաշտպանէ այս կողմէն:

Մանրէներու այս գաղթումին ալ աւելի նպաստած կ'ըլլան անոնք որոնք միշտ ուժգնաբար կը խնջեն կամ կը փռնուին: Եւ խնջողները երբեմն շատ լաւ կը զգան թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ իրենց ականջներուն մէջ: Խժտուք մը, կամ օդային հոսանքի սուր ձայն մը երբեմն կը զգան յստակ կերպով, որովհետեւ օդը փոխանակ ոնգունքներէ ամբողջովին դուրս խոյանալու, մասամբ ներս կը խուժէ եւ անփիշապէս Եւստաքեան խողովակի: Ինչ կը պարփակուի եւ անկէց ալ միջին ականջը կ'անցնի ուր նոյն պահուն, ըստ բնագիտական օրինաց ձայն մը կամ շշուկ մը կը լսուի. եւ ճիշդ այս պատճառով է որ լսելիները շարունակ կը պատուիրեն որ խնջողները կամ փռնգտացողները իրենց բերանը եթէ ոչ ամբողջովին, գէթ կէս մը բաց պահեն: Օրինակ մը այս առթիւ մէջ բերենք, ուրկէ շատ բան կրնայ հասկցուիլ:

Երիտասարդ մը առաջին անգամ ըլլալով քթախոտ առաւ, իր ընկերակիցներուն առաջարկին վրայ: Սկսաւ փռնգտալ շարունակ, բերանը գոց: Շատ չանցած, երկու—երեք օր վերջ, ականջի սաստիկ ցաւեր զգաց. ձախ ականջին մէջ պալար մը գոյացած էր: Այս պալարը ինքնին բացուելով սկսաւ թարախոտ հեղուկ մը վազել որուն մէջ քթախոտի հատիկներ կը նշմարուէին շատ յստակ կերպով: Բնական է թէ այս հատիկները փռնգտուքի ատեն մինչեւ ականջ գացած են Եւստաքեան խողովակի միջոցաւ:

ՏՕՔԹ. Տ. ԱԼԼԱՂՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ

(Մօացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱՅԵՆ ԴԵՊԻ ՊՐԱԶԻԼԻԱ

(ՏՈՒՔ. ԼԵՌՈՒ ԲԱՐԼԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

Մինակ, նաւապետը պաղ վարմունք մը կունենար անոր նկատմամբ: Երբ պարագաներուն բերմամբ կամ նաւուն գործերուն վերաբերեալ պէտքի մը պատճառաւ անոր հետ դէմ առ դէմ կը գտնուէր պառնը, այս երկու մարդոց շարժուածքներէն, հակիրճ խօսակցութենէն կը նշմարուէր որ օր օրի կը շնորհաբար ցրտութիւն մը որ շատ չանցած հակառակութեան պիտի փոխուէր:

Խստադէմ Նիւթըն Բօուիսի հետ իմ ունեցած մէկ կարճ տեսակցութիւնս համոզեց զիս, առտու մը, թէ նաւապետը ա՛լ ձանձրացած էր ծովուն վրայ պտտցնելէ մարդ մը որ երբեք իր սեղանին չէր հրաւիրեր զինքը, և որ ո՛չ իսկ պատիւը կ'ընէր իրեն ըսելու թէ ո՛ւրտեղ կուզէր որ ցամաք հանէին զինքը:

— Զեր կարծիքը ի՞նչ է այս մասին, տօքթէօն:

— Այս մարդը հետաքրքրութիւնս կը շարժէ միշտ:

— Ի՞նչ կը մտածէք իրեն նկատմամբ:

— Ոչինչ, խելացի մարդ մըն է, պատասխանեցի, բան մը ըսած ըլլալու համար:

— Այո՛, վրայ բերաւ նաւապետը, բայց տարօրինակ մէկն է:

Նոյն իրիկունը, դժբաղդութիւն մը պատահեցաւ նաւուն մէջ: Մեքենավարներէն մէկը մեքենաներու սանդուխէն վար իյնալով երկու կողերը խորտակուեցան: Մարդը պառկեցուցի, մարմինն փնտռուած մասերը կապեցի, և երբ վերնայարկը ելայ՝ տեսայ որ Պառն տը Կռավալ և Նիւթըն Բօուիս նաւապետը կը խօսակցէին, երկուքն ալ յուշուած ձեւով, կամրջակին ստորոտը:

— Ատիկայ անկարելի է, կ'ըսէր նաւապետը:

— Բայց վերջապէս իմ ոռաջարկութիւնս

տարօրինակ բան մը չէ, կ'առարկէր պառնը: Ես Միշերկրականի մէջ ճամբորդած եմ և նաւապետը դժուարութիւն չէր տեսած երբեմն առաջատար պարզելով և երբեմն շոգեշարժ կերպով նաւարկելուն մէջ:

— Կը կրկնեմ ձեզ, պարոն, թէ...

— Եւ ես կ'ըսեմ ձեզ, պարոն, ընդմիջեց Պ. տը Կռավալ, գոռոզ չեշտով մը, որ եթէ դուք նաւուն մէջ պաշտօնէութեան տէրն էք, ես ալ...

Բայց նաւապետը, այդ վայրկեանին, այնքան խորաթափանց աչքով մը կը զննէր պառնը, որ այս վերջինին բարկութիւնը իջաւ յանկարծ և կարճ կապելու համար՝ զլանիկ մը հրամցուց նաւապետին, որ աւելորդ է ըսել թէ մերժեց զայն:

Դիչերը, լուր տարածուեցաւ նաւուն մէջ թէ Պառն տը Կռավալ՝ Ամերիկայի ծովագերքը հանդիպելու իր գաղափարէն հրաժարելով, յուսահատական պնդումով մը խնդրած էր նաւապետէն դէպի Ափրիկէի կողմը ուղղուիլ, առաջատարով նաւարկելով, յուշիկ յուշիկ, մինչև որ ինք կարենայ որոշում մը տալ թէ ո՛ւր պիտի յանդեսնէ իր գրօնական պտոյտը: Նաւապետը որ արդէն իսկ մտածուի ունենալուն համար, իրաւամբ կ'առարկէր թէ առաջատարով նաւարկելու քմահաճոյքին այն ատեն միայն կարելի է գոհանալ, երբ բաւականաչափ ամուրի մթերք գտնուի նաւուն մէջ, ի հարկին շոգեշարժ կերպով կարենալ շարունակելու համար ճամբորդութիւնը:

Այդ վայրկեանէն, որոշակի ըմբռնեցի թէ տարօրինակ բան մը կ'անցնէր կը դառնար Մառի Օտօ, նուազ հոգեբան, ըսաւ ինձ պարզ չեշտով մը որ, եթէ գիտնար թէ ուղեւորու-

թիւնը այսքան պիտի երկարէր, ճամբայ չէր ելլէր :

Մեր նաւարկութեան իններորդ օրն էր, և սքանչելի օդով մը կը գտնուէինք Հաս Բալմասի բացերը :

Այն միջոցին ուր ծովեզրին կը մօտենայինք, պառն տը կռաւալ եկաւ գտաւ զիս Գաթարիմաին յառաջակողմը և փոքրիկ քառակուսի թուղթ մը կարկառելով ինձ՝ համարձակ աներեսութեամբ մը ըսաւ ինձ. «Կարդացէ՛ք, ասոնք հրահանգներ են այն պարագային համար ուր ցամաք ելլէք» :

Թուղթը աչքէ անցուցի և սա բառերը միայն գտայ որոնք ջրագրագիտ մասններով գրուած էին. «Պ. և Տիկին Ժազ Կռանտէ, Պրիւսէլէն» :

Եւ որովհետեւ, աչքերս դէպի իրեն սեւեռելով, զինքը հարցափորձելու ձև մը ունէի, պառնը յարմար դատեց՝ իր նոր այցեատմօսին վրայ քանի մը բացատրութիւններ աւելցնել.

— Խնդիրը չա՛տ պարզ է, ըսաւ : Կարծեմ ըսի ձեզ թէ գլխուս վրայ ծնողք մը ունիմ որուն նմանը բարեբաղդաբար շատ չի գըտնուիր : Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ են այդ երբեմնի աշնուականները, նեղսիրտ, ամէն բանի խառնուող, նախապաշարունակներով լեցուած... : Իրողութիւնը սա է որ, իմ ուղեւորական ծրագիրներուս գործադրութեանը մասին միտ հալածուած ըլլալով ընտանիքէս, նախամեծար կը համարիմ որ եթէ Հաս Բալմասի մէջ ցամաք ելլեմ, ժաք կրանտէ անունով ճանչցուիմ քան թէ իմ պառն տը կռաւալ բուն անունովս : Այսպէս ուրեմն, համաձայնած ենք, տօքթէօն, և կրնամ վստահիլ ձեր վրայ, այնպէս չէ՛ :

— Բացարձակապէս, պառն, կ'ըմբռնեմ որ մարդ մը ուզէ ծպտեալ ճամբորդել, մանաւանդ երբ ձերինին պէս մեծ անուն մը կը կրէ :

— Շնորհակալ եմ, տօքթէօն :

Տեղւոյն մաքսատունը, մեր նշաններուն պատասխանելով, արդէն իսկ դէպի մեր շոգենաւը ճամբայ հանած էր իր նաւակը ուր նստած էր նաւահանգիստի գօմիսէրը՝ իր

մարդերով : Այս պարոնները շատ սիրալիր կերպով ընդունուեցան նաւուն յետասկողմը և սկսան իրենց քննութեան :

Այստեղ, ես պզտիկ դեր մը ունէի կատարելիք : Փոքրահասակ պաշտօնեայ մը, խորամանկ երեւոյթով, յանկարծական կերպով երկու հարցում ուղղեց ինձի, որոնց պատասխանցի կատարեալ միամտութեամբ :

— Դանի՞ հոգի էք շոգենաւին մէջ :

— Երեսուն, որոնց չորսը ուղեւոր :

— Ուսկի՞ց կուգաք :

— Հաւրընէն :

Այդ պարոնները արդէն իսկ իրենց նաւակը վերադարձած էին, և ես գլանիկ մը կը վառէի, երբ պառնը՝ գունատ, ինքզինքէն ելած՝ թէ և ամէն ճիգ թափէր բարկութիւնը զսպելու համար՝ դէպի ինձի վազեց եկաւ ու ականները սեղմած գոչեց.

— Ի՛նչ ըսիք այս մարդոց :

— Ե՛ս. նաւուն մէջ քանի՞ հոգի գտնուեցին և Հաւրընէն գալերնիս յայտարարեցի :

— Հաւրընէն գալերնիս : Ա՛հ, չիտակը չա՛տ աղէկ վարուեցաք, իբր թէ ձեզի կանխաւ ազդարարած չըլլայի թէ սոսկալի ընտանիքի մը կողմէ հալածուած եմ, և դուք առաջին անգամ դէմերնիդ ելլող օտարակառնին կըսէք թէ Հաւրընէն կուգանք :

— Եւ սակայն չէի կրնար սուտ խօսիլ, թէ...

— Պէտք էր պատասխանէիք թէ Բօրթլոս մութէն կուգանք կոր, կը հասկընա՞ք, Բօրթլոս մութէն :

* *

Այս խօսքերը ըսելով, հեռացաւ : Կ'արտորայի, գէթ առժամապէս, թողուլ նաւը ուր անակնկալները իրարու կը յաջորդէին, և արեւով ողողուն ծովախորշին վրայ նըլմարած առաջին մակոյկս կանչեցի, ցամաք ելլելու համար : Անզգալապէս, կասկածը կը սաստկանար մոքիս մէջ, և կը զարմանամ այսօր թէ ինչպէ՛ս, այն ատեն, յստակ կերպով չըմբռնեցի կացութիւնը այդ բաղդախնդիր ուղեւորին : Ուրիշ բանի չեմ կրնար վերագրել իմ վայրկեանական մոռացումս պառն տը կռաւալի նկատմամբ ունեցած

անհամակիր մտածումներուս, բայց եթէ ցա-
մաք ոտք կոխած ըլլալու ուրախութեանս
վերագրելով այդ մոռացումը:

Վերջապէս ես վարձուած չէի՝ իր և իր
կնոջ տաղտուկները փարատելու համար, և
կուզէի օգտուիլ ազատութեան քանի մը
ժամերէս՝ իմացնելու համար Ֆրանսայի մէջ
ունեցած իմ բարեկամներուս, թէ Լաս Բալ-
մաս կը գտնուիմ, թէ կեանքը ծիծաղելի
վայրկեաններ ունի և թէ բնիկներուն թխա-
մորթ կիները սիկառնին կը վառէին ահագին
ծուխեր արծակելով:

(Շարունակելի)

ԱՐՏՈՅՑԻՆ ԵՐԳԸ

Այս առաւօտ,
Դաշտերուն մէջ, ցաւերուս հետ մոլորուն
Արշալոյսը տեսայ հեռուն՝
Որ ժպտելով կը ծնէր:

Քաղցրիկ նայուածքն իր տղու
Ո՛հ, անճառ
Երջանկութիւն մ'ունի աղու.
Ու այտերուն
Բոցէ կարմիրը վառվռուն
Հեգնանք մ'ունի՝
Տխրադէմ
Ջատուկ պառաւ գիշերին դէմ
Որ կը մեռնի:

Ու կեանքն է որ՝
Ջերմութիւն մէջ, հուրի պէս հերարձակ
Իր համբոյրը ցանէ քնքուշ,
Ջերմագին
Ծաղիկներուն ու մարգին:

Ու կը տեսնէ՞ք
Լուին մենիկ ստուերին տակ ծաղիկներուն
Նիրհող արտոյտն որ հեռուն
Ի տես լոյսին որ կը ծնի՝
Խնդագին,
Սուրայ տենդոտ ու ճախրասլաց արեգին,
Երգելով:

Ու դաշտերուն
Արտերուն մէջ,
Ժիր աղջիկը մըշակին՝
Որ ապշահար աչերն յերկին,
Մտիկ կընէ արտոյտին
Կեանքով լեցուն մեղեդին:

Ու չէ՞ք զգար
Կեանքն որ ծորէ աղջկան մէջ ապաքն
Տա արտոյտի մեներգէն.

Ու չէ՞ք տեսներ
Սիրական
Խինդն որ կուրծքը կը լեցնէ աղջկան
Անհուն հրճուանք,
Ու նոր աշխոյժ, նոր եռանդ,
Տայ իր սրտին՝
Խանդոտ այդ երգն արտոյտին:

Արշալոյսի մէջ կեանքին,
Աշխարհի լայն դաշտին մէջ,
Իր վազքին մէջ դէպ իտէալ
Երբ մարդ յոգնած, դադրի ալ,
Պէտք է իրօք
Որ արտոյտի երգ մը խանդոտ,
Խնդագին,
Ծնցէ իր սիրտն ու հոգին.
Ու գլտէ՞ք
Տա՝ արտոյտին երգն օրօրուն
Երգն է անբիծ՝ զոյգ-Սէրերուն...

ՀՐԱՆՏ Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ կղերին երիցադ-
անդամներէն ծերունագարդ Տ. Սահակ ա-
քեպիսկ. Հաճեալն որ՝ ի բացակայութեան
կ. — Պատրիարքին՝ տեղապահի պաշտօն
վարէ, յառաջիկայ կիրակի օր կը տօնէ
քահանայական յիսնամեակը, որուն առթիւ
արարողութիւնք պիտի կատարուին աթոռ
նիստ Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ի բեր-
եւ յետոյ շնորհաւորական ընդունելութիւն
Պատրիարքարանի մէջ:

Հիմնադիր—Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ
Տէր եւ Տէօրեալ—ՏՈՒԹ. ԵՂՈՒԱՐԴ ՍԱՍԻՍ

Տպագրութիւն ԱՐՄԻՆԻԱ Օրագրի

ՌՕՍԻԱ-ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ԱՐԿԱՄԲ

1881 մարտ 20ի Կայս. Ուղարկով արտոնուած
Կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ, Իրեն յատուկ յէնքո-
Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահ-վագրութիւններ կ'ընդունի
ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱՄԵՐՈՒ ԴԷՄ,
Ինչպէս նաեւ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ Կատարելուն դէմ:

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666	Փրանք
Երաշխատրութեան գումար աւելի քան	149,852,000	»

Ընկերութեան ապահովագրութեանը վճարուած դրամա- գլուխ եւ վնասուց հատուցում	355,840,000	»
1903 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրին եւ տոկոս	64,553,800	»

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան
խան, Վայկառ, Ղալաթիա.
5-10

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՈՒՏ ՔԱՂԵԼ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հ Է Ր Ճ Ա Յ Ի

ԱՊԱՌԻԿ ԵՒ ԿԱՆԽԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Հէրճաի վաճառատնը՝ գոհարեղէններու, սոյի եւ արծաթ չլթաներու, գորգերի
պատի եւ քօնօրի ժամացույցներու մասնաւոր վաճառումէն զատ, իր բոլոր լաթիւ յաճա-
խորդներուն վաճառութենէն քաղուելուով՝ այս անգամ կը փութայ յայտարարել թէ ա-
մէն կողմանի յատուկ վերջին նորաձեւութեան վառ պատրաստ ունի տաշի, կանանց
եւ աղայոց համար ամէն տեսակ հագուստներ ու անձեւի համար մաշակա վերաբեւե-
ներ, նաեւ ճերմակեղէններ, ֆանթեղէններ եւ թօսֆէններ ու ամերիկեան կօշիկներ: Ունի
նաեւ կակաօրսի, ձեղունի լամբաշներ, մանգրկայիներ, երազակն ու անգլիական գոր-
գեր, գետնի մաշակներ, կրամօֆօններ ու պիտիքլէթներ՝ ամենավերջին կատարելու-
թիւններով:

Հէրճաի վաճառատնը իրականապէս ու լայնօրէն շահած է հանրութեան
վաճառութիւնը եւ գոհունակութիւնը իր ապրանքներուն անկաւելութեան եւ սոյիներու
մաքրութեան, ձեււոյն ու թեւեմի եւ անհրաժեշտ համար:

Այս ամէնուն որչափ արժէքին վաճառումն է

ԱՊԱՌԱՆՈՒՄ

Միայն թէ գնուած ապրանքին հարիւրին 20ը կտրիկ, իսկ մնացեալ գումարին հա-
մար չարածակտ հարիւրին 5 վճարմամբ պատրաստ է հալթաթիւ:

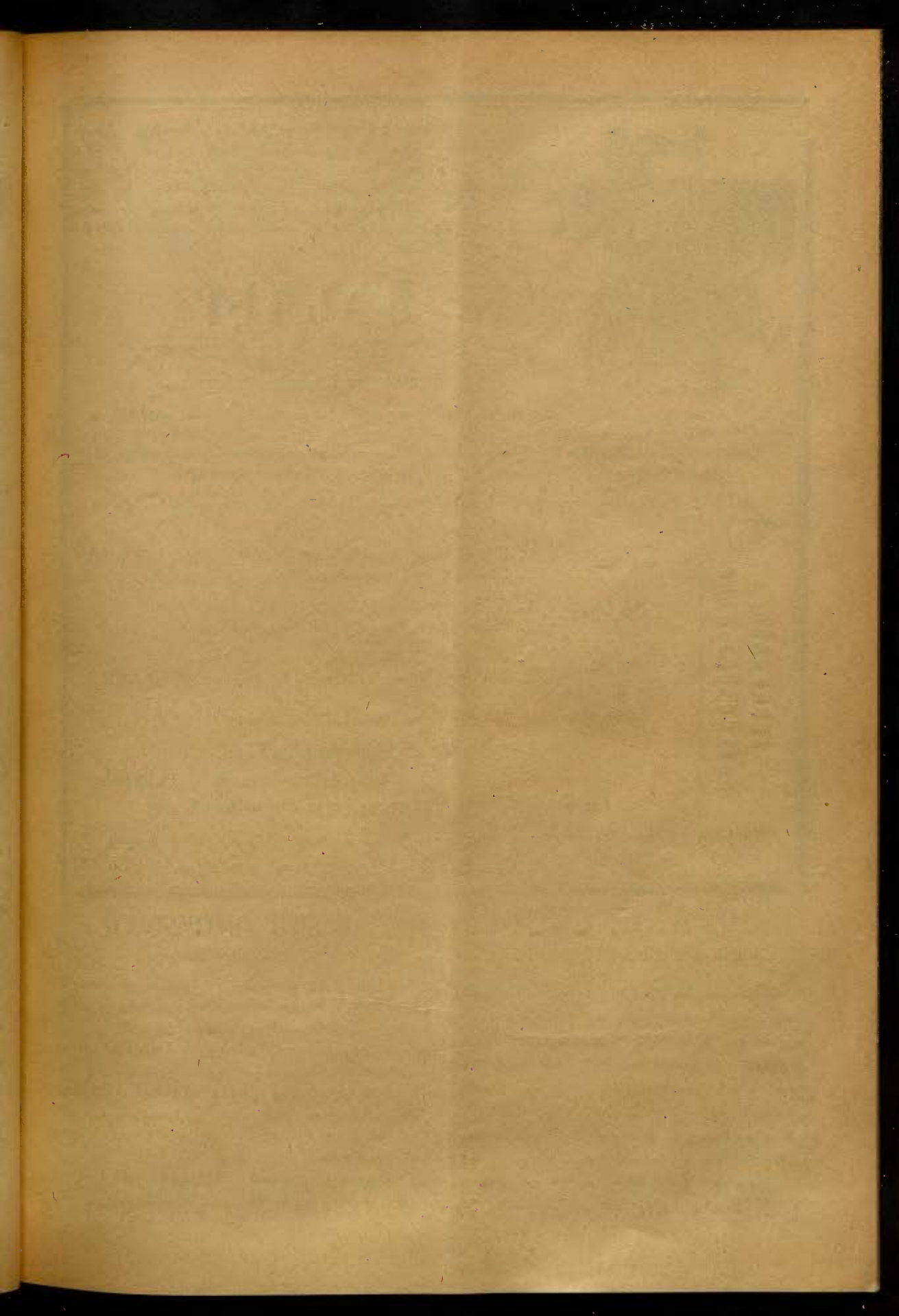
Վաճառատնն հաստատուած է

ՄԵՄ-ՇՈՒԿԱՅ, ՈՍԿԵՐՉԱՅ ՄԵՄ ՓՈՂՈՑ ԹԻԻ 13

Անգամ մը այցելել բաւական է համազուելու համար թէ՛ Հէրճաի անմարդիկ կազ-
մակերպութեամբ մը ի վէճակի է այսօր գոհունակ իր ամէնէն դժուարեան յաճախորդները:
Կանխիկ գնողներու նամար հարիւրին 5 զեղչ:

Սակարկութիւն չկայ:

Երբ-թուան վճարման համար հաւաքիչներ միշտ պատրաստ են:

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը աւելնալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է: Բոլոր աշխարհի գիտէ թէ՝

Ս Ի Ն Կ Է Ր

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

Ձեռ քի, ումքի ու ումքի եւ ձեռքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին:

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամենէն աւելի կատարելագործուածը, հաստատունը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն ոք Սինկերի մեքենաները կը գնէ:

Սինկերի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկեր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ՝

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ
ՊԱԼԱՏԱՆ

ԲԵՐԱ

- 1. Մեծ փողոց, Պօս Մառէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկին՝
- 2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.

ԿՍԱՍԹԱՆ

- 1. Սինկեր խան, Թիւնէլին ետեւը.
- 2. Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.

ՊՈԼԻՍ

- 1. Սուլթան Համամ, Թ.
- 2. Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.

ՍԿԻՍԱՐ

Զարչը Պօյու, Թ. 120.

Դասերը եւ նորոգութիւնք ձրի.

Կայսարեալ երաւեստութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Սինկերի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւղօղլուի տունը:

5-10

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐԱ, ԹԱԳՍԻՄ ՓՈՂՈՑ, ԹԻԻ 12

Ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւններէ հոգ, մաշակութեամբ եւ երկար տարիներէ ի վեր կը դարձանէ օտոմոքօր, աղեաց, միզային ճանքանքու հիւանդութիւնները, ջղային տկարութիւնները, հին եւ նոր դաշտակա՛ն ախտերը, Այս վերջին ախտերը՝ առանց օտոմոքօր խոնգարման եւ նորագոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ:

Հիւանդ կընդունի ամէն օր կէս օրէ քիւրլը, Զօրիքը քիւրլի օրերը միայն ձրի: 5-10

ԱԴԱՄ ՎԱՐԴԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Արանց եւ հոնանց ճշտակաւ հոգեւորացներու, Պօլիս, Սուլթան-Համամ, Մի. Թիւրի Դրամատան դէմ Թի. 58:

Սոյն վաճառատան մէջ գտնուած ողորոշները, արանց ու հոնանց յառակ հոգեւորներ, իրենց գեղեցկութեան կը միտնեն տեղեւորութիւն, եւ դիւրամտայնի գիւնքու տեսակութիւն ալ կ'ընծայեն հասարակութեան:

Աղամ վարդեան մեծապէս դուրսընցած է իր բաղամբէլ յաճութիւնները: 2-10